

HISTÒRIA I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL PENEDEÈS. UNA MANSIO RURAL MOLT SINGULAR, L'AGUILERA DEL PLA

RESUM

Descripció documental i històrica, amb referències toponímiques i arqueològiques, d'aquesta antiga senyoria i de la masia o mansió rural d'arrels medievals que en l'actualitat es pot admirar.

ABSTRACT

Documentary and history description, with toponymic and archaeological references of this old estate and manor house or country mansion which dates back from the Middle Ages and it can still be admired today.

Al sector nord occidental del terme del Pla del Penedès, limitant amb el de Torrelavit, a 255 metres d'alçada es troba la mansió rural coneguda per l'Aguilera. S'hi va per la primera pista que surt a la dreta, la qual ens porta als cellers Jean Leon, de la firma Miguel Torres, SA (òlim mas d'en Rovira de Terrassola), és a dir, l'antic camí de l'Aguilera.

Es tracta d'una antiga demarcació senyorial d'arrels medievals, que formava una quadra, situada al terme de Terrassola, que va tenir inicialment certa relació amb Santa Maria de Solsona. El primer document que trobem referent a l'indret és del 8-11-1395, és una àpoca a Bartomeu Bolet del mas de "Zaguilera" del terme de Terrassola, al territori del Penedès, per valor de 505 sous barcelonins, feta per Ramon Alcover, preceptor del monestir de Santa Maria de Solsona i procurador de Pere Prestador, canonge i sagristà de dit monestir. Aquest Bolet era descendent d'una família de mercaders de Barcelona, que foren creats cavallers. En el dietari de la Generalitat del 1523 s'esmenta un Bartomeu Bolet, receptor de les entrades i sortides per anar pels seus negocis a Lió. L'any 1528, quan es parla del mas de Calandraix, es diu que és de Joaquim Bolet de l'Aguilera, cavaller. El 1599 en un memorial per rebre el rei s'esmenta Joaquim Llätzer Bolet de l'Aguilera, cavaller. En els diaris de la Generalitat dels anys 1608 i 1611 surt esmentat Joaquim Bolet com a pertanyent al braç militar, ciutadà de Barcelona, el qual el 1612 actuà com a padrí en un baptisme a Sant Pere de Riudebitlles. Sabem que mossèn Bolet de l'Aguilera era procurador de la senyora de Cubells, el 1628.

Dels segles XV i XVI són servades al Museu Balaguer, de Vilanova i la Geltrú, dues rajoles heràldiques amb les armes dibuixades que estan timbrades per un elm de donzell, on, entre

d'altres càrregues, es pot veure una àliga amb les ales esteses (amiden 12,5 i 14,8 cm i el número de registre és el IG 1886 i IG 1900). L'última persona de la nissaga dels Bolet sembla ser que fou Joaquim Llätzer Bolet i Vilar, casat amb Maria Anna de Bolet i Montbui, que en quedar vídua, potser sense descendència, el seu patrimoni va passar a Jeroni de Miquel, natural de Barcelona, partidari dels monarques francesos durant la guerra de separació del Principat (Guerra dels Segadors). Cavaller i ciutadà honorat de Barcelona, que va ser mestre de camp dels exèrcits de Catalunya, conseller segon de Barcelona, veguer i clavari de la ciutat, a més de cònsol de la llotja de mar; fou ennoblit a Barcelona el 10 de maig de 1643 pel monarca francès. Dit Jeroni de Miquel posseï drets a Sant Martí Sarroca i era casat amb Emerenciana de Descatllar.

L'edifici conserva encara dos escuts heràldics amb les càrregues esborrades del casal de l'Aguilera; són obres del segle XVII, l'elm que els corona és de cavaller, pensen que degueren ser posats per l'esmentat Jeroni de Miquel, quan fou ennoblit l'any 1643 pel rei de França, aleshores també comte de Barcelona, però en tornar al Principat una vegada acabada la guerra, de nou a la sobirania dels àustries hispànics, va decidir fer esborrar les armes que li havien estat atorgades pel rei intrús (que devien ser flors de lis). Aquest fet seria l'explicació per trobar-se eliminades des de fa molts anys les armes dels dos esculturats blasons que es poden veure a la casa de l'Aguilera i pensem que és un cas únic al Penedès que caldria investigar més a fons.

El 15 de gener de 1683, Jeroni de Miquel, que vivia a Barcelona, es diu que tenia un mas avui castell i quadra amb tota la jurisdicció civil i criminal, mer i mixt imperi, de l'Aguilera (Guilera), el qual havia de pagar a la mensa episcopal de Solsona 12 lliures en moneda barcelonina el dia de Tots Sants perpètuament, entre d'altres censals. També per un capbreu del mateix any es diu que dit noble paga a Solsona per la mateixa heretat una quartera d'ordi.

També sabem, per un capbreu del 1699, que ara l'Aguilera era propietat del noble Francesc de Miquel i Descatllar, fill de Jeroni i Emerenciana, com també de la propera quadra de Puigdàlber. El 1728 era anomenat castell i terme de l'Aguilera i la senyoria la tenia Jeroni de Miquel i Torné, que també posseïa a mitges amb la corona la jurisdicció de la quadra de Puigdàlber i que va anomenar batlle del lloc Joan Guitart, llaurador. El 1736 havia passat al seu fill Domènec de Miquel, que encara la posseïa el 1775. El 1807 la jurisdicció era del tinent coronel Felip de Miquel i de Blondel, el qual el 1819 va informar a l'alcalde de Terrassola del Penedès que l'indret havia quedat agregat al Pla per un expedient que ell havia promogut. Madoz, en el seu *Diccionario*, diu que era pròpia del baró de Blondel, però que després de la nova divisió territorial forma part del terme i Ajuntament del Pla i Lavit, encara que situat al terme de Terrassola i depenent de la seva feligresia. En realitat el que va passar és que a l'abolició de les senyories l'any 1837 va perdre dit baró tot dret senyorial de l'indret.

Segons el cadastre del 1857, la hisenda era propietat de Felip de Miquel, i comprenia terres i la casa senyorial junt amb d'altres edificacions per als treballadors al seu servei, era la hisenda de més extensió i la que tenia el líquid impossible més alt, ja que assolia 14.645 rals de billó i 23 maravedis.

Aquests Miquel estaven emparentats amb Lluís de Blondel de Drouhot i Dávalos (1728-1797), primer marquès de Blondel de l'Estany, títol concedit el 1789 sobre la propietat de l'estany

de Belcaire d'Empordà. Fou mariscal de camp de l'exèrcit espanyol; els esmentats Miquel eren barons de Púbol, del municipi de la Pera, al Baix Empordà. La nissaga dels Miquel posseí fins a mitjan segle XX la finca, que la vengué a la senyora Maria Ymbert i Cànovas. L'actual propietari és el seu fill Jaume de Cabanyes i Ymbert.

Com a curiositat indicarem que el lloc de l'Aguilera (popularment Guilera) pot ser que sigui el bressol del llinatge dels Guilera bastant disseminats pels termes municipals de Subirats, Sant Sadurní d'Anoia i altres indrets de l'entorn, des d'antic; cognom que agafaren els colons que habitaren la quadra, possiblement portats en l'època en la qual eren senyors la nissaga dels Bolet i, per cert, en el fogatge del 1553 esmenta per a Terrassola i Sant Martí Sadevesa el foc de Ramon de l'Aguilera.

Resta d'aquesta antiga senyoria una gran masia d'arrels medievals però refeta completament a partir dels segles XVI i XVII. Al segle XIX s'hi afegí damunt la capella que és al sector esquerra, i sobresortint de la façana principal del casal, una torre de planta quadrada emmerleta-da.

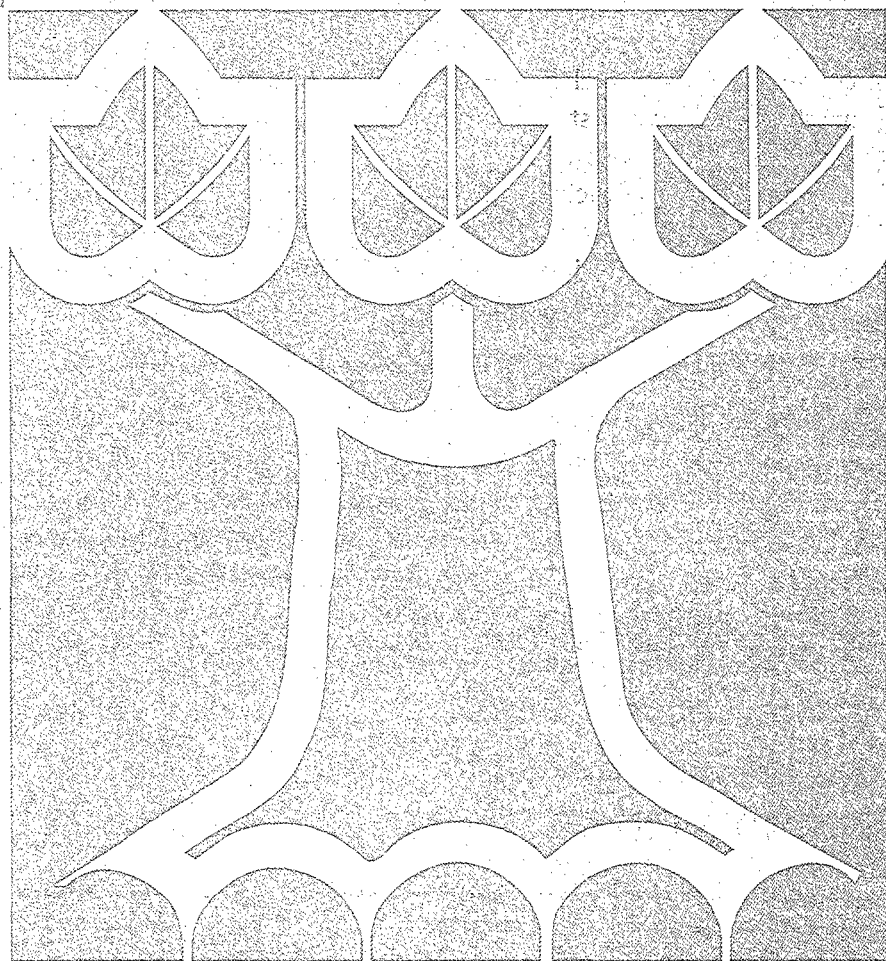
El casal té el carener paral·lel a la façana, orientada a migdia, compost de baixos, pis i golfes. Als baixos del seu interior un imponent arc escarser de pedra ben treballada que el datem al segle XVI i un altre de tapiat. Bonic enteixinat d'estuc molt ben conservat al vestibul i a l'habitació de l'esquerra, possiblement d'inicis del segle XVII. El portal d'entrada a la casa és de mig punt adovellat i tant a la volta com als muntants amb pedra xamfranada; damunt seu un gran plafó de pedra treballada, on hi ha un escut heràldic amb les càrregues esborrades, coronat per un elm de cavaller, aguantat per dos angelets molt ben escultrats; tot el conjunt pensem que és obra de la meitat del segle XVII. Al primer pis quatre finestres d'estil renaixentista amb ampits, brancals i llindes de pedra ben polida. En un d'ells hi ha un festejador.

Té capella, que està documentada des d'inicis del segle XVII i és un oratori dedicat a la marededéu del Roser, té un bonic portal rectangular amb la llinda amb un cercle al bell mig on hi han inscrites les inicials IHS, i damunt un petit ull de bou, amb una finestra rectangular al costat esquerra del portal. L'interior és de volta nervada.

Un bon nombre de finestres amb reixes d'època, ben elaborades als baixos del casal. Tot el conjunt tancat per un baluard, on, al portal d'entrada situat a llevant, també hi ha un imponent plafó amb un escut heràldic treballat també en pedra, aguantat aquesta vegada per lleons i, com el de l'interior, amb les càrregues esborrades (que, lògicament, devien ser les mateixes que hi havia al blasó del portal d'entrada a la mansió).

Al seu entorn construccions agràries i masoveria annexa. En un sector de la masia hi ha una curiosa glorieta d'estil eclèctic en bon estat de conservació. Molts xiprers a l'entorn. Habitada per una membre de l'actual família propietària.

MISCEL·LÀNIA
PENEDESENCA

11enes Jornades d'Estudis
Penedesencs. Vilafranca del
Penedès, 4-7 de juny de 1998